

Kihívások és eredmények – a jövő nemzedékek szószólójának négy éve SAJTÓHÁTTÉR

I. Égető környezeti problémák

A jövő nemzedékek szószólója négyéves munkájának tapasztalatait összegezve rámutat, hogy a jövő nemzedékek intézményes képviselője, az ezzel kapcsolatos törvényi szabályozás terén érdemi előrelépésre került sor. Másrészt felhívja a figyelmet Magyarország néhány kritikus, de kevésbé ismert környezet- és természetvédelmi problémájára, amelyek megoldásában minden erőfeszítése ellenére sem sikerült érdemi előrelépést elérni.

Hazánk legsúlyosabb, évente tízezrek idő előtti halálát okozó környezet-egészségügyi problémája a levegőszennyezés, amely Európában a korai halálozások 80 százalékáért felelős. Okozója a téli hónapokban nagyrészt már a korszerűtlen berendezésekben, alacsony fűtőértékű, erősen szennyező tüzelőanyagokkal, illetve hulladékkal folytatott lakossági tüzelés. Riasztó adat, hogy a legrosszabb minőségű lignit háztartási fűtési célú használata 2007-hez képest négyszeresére emelkedett, jellemzően az amúgy is rossz levegőminőségű, társadalmilag hátrányos helyzetű régiókban. A szószóló most kiadott **állásfoglalásában szorgalmazza a lakossági szilárd fűtőanyagok minőségének jogi szabályozását.** (lásd másik sajtóanyagot). Az erről szóló rendelet tervezetét az ombudsmani hivatal már véleményezte, félő azonban, hogy elfogadására lekerült a napirendről.

Egyes ipari üzemek környezetterhelése is jelentős, mint pl. a szombathelyi Falco faüzeméé, annak ellenére, hogy rendelkezésre áll, más országokban alkalmazzák is a törvény által megkövetelt elérhető legjobb technikát, amely jelen esetben a szennyező anyagok kibocsátását tizedére csökkenthetné. Ez a helyzet rávilágít a társadalmi részvétel fontosságára: ahol a lakosság egészséges környezethez való alapjogát erős civil és szakmai szervezetek képviselik, ott ki is tudják kényszeríteni e jog gyakorlati érvényesülését.

A jövő nemzedékek létfeltételeit nem látványosan, búvópatakszerűen, de alapvetően veszélyeztetni az elvben alkotmányos védelmet élvező termőföldek területének folyamatos zsugorodása, valamint a talajok minőségének romlása. Naponta húsz foci pályának megfelelő nagyságú területet érint a beépítés és talajlefedés, évente az ország tíz napi kenyérszükségletét megtermelni képes talajt veszítünk el. Másrészt az iparszerű, magas vegyszerterheléssel járó mezőgazdasági művelés, a természetes szerves trágyázás háttérbe szorítása rontja talajaink termőképességét. Miközben egy centiméter vastag talaj képződése ezer évet igényel, a természettel nem törődő módszerekkel ez évek alatt elpusztítható. **A szószóló talajokról szóló állásfoglalása szorgalmazza a városokban a talajfedés leállítását, a jó minőségű termőföldek kiemelt védelmét, azok igénybevétele helyett a leromlott ipari területeken, a barnamezőkön való beruházásokat** (lásd másik sajtóanyag).

Talajaink - és vizeink - minőségét fenyegető időzített bombát jelentenek az ipari veszélyes hulladékok sok évtizedes szakszerűtlen és felelőtlen kezeléséből fakadó súlyos felszíni és felszín alatti szennyezések. Az ezek felszámolását célzó környezeti kármentesítési program a források elégtelen volta miatt csak vontatottan halad. Bár a program végrehajtásának költségeit ezermilliárd forintba teszik, húsz év alatt eddig ennek negyedét sem fordították e célra. Ráadásul a mentesítés meglehetősen esetlegesen történik, a kiválasztásban nem ismerhető fel semmiféle természetvédelmi prioritás.

Talajaink állapotával szorosan összefüggenek az Alaptörvényben szintén nemzeti kincsként nevesített vízkészleteinket - mind mennyiségi, mind minőségi szempontból - fenyegető kockázatok. A csapadékvízzel való ésszerű gazdálkodást, a belvív- és aszályveszélyes időszakok váltakozását alapvetően a hibás talajművelés és a termőhely adottságainak meg nem felelő művelési módok okozzák. A vízvisszatartás elvben már megfogalmazott követelménye ezek miatt a valóságban jámbor óhaj marad. Felszín alatti vizeinkből már ma is helyenként és időszakonként a megújuló képességüket meghaladó mennyiséget termelünk ki, részben az illegális, de a termelők nyomására legutóbb legalizált mezőgazdasági célú vízkivételekkel. A termálvizek fenntartható használatát is veszélyezteti a visszasajtolási kötelezettség gazdasági nyomásra történt eltörlése.

A vizeink - Európai Unió által is előírt - jó állapotba hozásához szervesen hozzátartozik a jó ökológiai állapot elérése is, ami a vizes élőhelyek megőrzését kívánna meg. Ezzel sajnos teljesen ellentétes a vízgazdálkodás kizárólag árvízvédelmi célszerűsége alapozó napi gyakorlata, amely rendszeresen letarolja folyóvizeink parti növényzetét, a hazai ökológiai hálózatok pótolhatatlan alapelemeit. Emellett egy helytelenül felfogott rendezettség nevében általában is folyik a természet-közeli élőhely-foltok felszámolása.

A természet megőrzését ellehetetlenítő helytelen mezőgazdasági gyakorlatok és vízgazdálkodás veszélybe sodorja egy másik alaptörvényben deklarált cél elérését, a biológiai sokféleség megőrzését is. Ehhez ugyanis nem elegendő a formálisan védett területeken végzett természetvédelmi kezelés – noha forrásszűke és gazdasági érdekek miatt ezen a téren is súlyos konfliktusok jelentkeznek -, hanem valamennyi élőlény és élőhely-közösség kíméletére szükség van.

A természet gazdasági érdekekkel szemben is hatékony védelmének egyik legfontosabb biztosítója a széles körű társadalmi részvétel. A lokálpatrióta helyi szervezetek és a nemzet természeti öröksége egészének megőrzését hivatásuknak tekintő, szakmailag felkészült civil szervezetek együttműködése a természetromboló tendenciák hatékony fékje lehet. A szószóló otthont adott a zöldmozgalmak koordinációs tanácsának, részt vett annak munkájában. Az állami hatósági szervezeti változások miatt megkezdte a szakmai egyeztetést a civil szervezetek hatósági- és bírósági eljárásokban, való fellépésének megőrzésére, különös tekintettel a Kúria 10/2004. Közigazgatási jogegységi határozatában foglaltakra.

A szószóló „**Fatestvér Program**” néven maga is kezdeményezett egy komplex fenntarthatósági-szemléletformáló közösségi-önkormányzati faültetési programot. A szószóló a Fatestvér Programra megbízatásának legfontosabb hagyatékaként tekint. Ennek lényege, hogy minden újszülöttnak a lakóhelyén ültessen a családja egy őshonos magyar facsemetét, amellyel a gyermek együtt felnőve, azt családja, közössége körében gondozva megtanulja a természet szeretetét, miközben fák százezreinek elültetése érdemben hozzájárulhat a zöldfelületek növekedéséhez is. Dr. Szabó Marcel a mai nappal újra benyújtotta a Fatestvér Programról szóló Ogy határozati javaslatot (bővebben lásd annak szövegét mellékelve a külön sajtóanyagban).

A jövő nemzedékek szószólója a fenntarthatóság érdekében tevékenykedő hazai és nemzetközi intézményekkel (Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács, Országos Környezetvédelmi Tanács, az Országgyűlés Fenntartható Fejlődés Bizottsága), illetve szakmai és civil szervezetekkel kialakított együttműködése eredményeként cselekvő részese volt a hazai stratégiaalkotásnak és szakmai közéletnek. Részt vett a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, a nemzeti biodiverzitás stratégia, valamint a nemzeti vízstratégia megalkotásában, a fenntartható fejlődésről szóló tudományos párbeszédben - pl. az ENSZ fenntartható fejlődési céljairól és az interkontinentális szabadkereskedelmi egyezményekről szóló vita, ill. a budapesti Víz Világtalálkozó.

II. Néhány szakmai eredmény a közelmúltból

- 1) A nemzeti parkok természetvédelmi vagyonkezelési jogának megőrzése ügyében az Alkotmánybíróság a köztársasági elnök előzetes normakontroll-indítványának elbírálásakor kifejezetten hivatkozott Szabó Marcel ez ügyben készült elvi állásfoglalására.
- 2) A szószóló javaslatára az új polgári perrendtartásról szóló törvényben a környezetszennyezés okozta jogsérelem esetén is lehetőség nyílik társult per indítására.
- 3) A szószóló közbenjárása hozzájárult az Országos Atomenergia Hivatal szervezeti-szakmai függetlenségének megőrzéséhez.
- 4) A szószóló kezdeményezésére a Földművelésügyi Minisztérium a csak a Kárpát-medencében honos délvidéki földikútya Baja-környéki, utolsó életképes populációja élőhelyének országos szintű védettségét javasolta.
- 5) Sikerült megvédeni Győr-Püspökerdő természeti értékeit, miután a tervezett evezőspálya-beruházás lekerült a napirendről.
- 6) A szószóló állásfoglalása hozzájárult az Orczy-kerti fakivágások részleges átgondolásához.
- 7) Szabó Marcel nyilvános állásfoglalásaival elősegítette a környezeti kármentesítés konkrét problémáinak megoldását, kritikus veszélyforrások felszámolását (Balmazújváros-Lászlóháza, Budapesti Vegyiművek, lőrinci azbesztmentesítés).
- 8) Fellépése meggyorsította a vásárosnaményi szennyvíztisztító okozta akut vízszennyezési problémáinak rövid távú kezelését.
- 9) Szabó Marcel az ózdi közkifolyók használatára reagálva fellépett a társadalom peremén élők ivóvízhez való alkotmányos jogának érvényesítése érdekében.
- 10) A szószóló szakmai felügyelete alatt évente kb. háromszáz egyéni – zaj- bűz-, hulladékkezelési, természetvédelmi, településrendezési – panaszügy elintézésére került sor.
- 11) A szószóló a jövő nemzedékek védelmét szolgáló intézmények nemzetközi hálózata létrehozásának kezdeményezője és egyik fő szervezője volt. Ban Ki Mun ENSZ Főtitkár „Nemzedékek közötti szolidaritás és a jövő generációk szükségletei” című 2013-as jelentésében Magyarországot megemlítette 7 egyéb nemzeti intézménnyel együtt, amelyek fő céljukként a jövő nemzedékek érdekeinek képviselőit tüzték ki. Ezekkel az intézményekkel együttműködve jött létre 2014-ben a Fenntartható Jövő Intézményeinek Hálózata (Roundtable of Institutions for a Sustainable Future), amely globális szinten képes előmozdítani a fenntartható fejlődés és a nemzedékek közötti szolidaritás koncepciójának elterjesztését. A hálózat elnöki tisztjét a tagok egyhangú szavazata alapján Szabó Marcel kapta meg.
- 12) Még idén megjelenik a Magyar Közigazgatási Bírák Egyesülete és az AJBH közös a „Társadalmi részvétel a környezetvédelmi ügyekben és annak uniós és hazai jogvédelem” című konferencia előadásainak anyaga a témához kapcsolódó tanulmányokkal együtt.